

אבא אהוב,

אתה כבר אינך איתנו עוד, וההיעדר שלך מוחשי. כואב ומצער. לפני 15 חודשים בישרו לנו על המוות העתידי לבוא ומאז הוא נמהל בחיינו. בלתי נתפש. עברנו דרך ארוכה בניסיון להבין, לעכל, לקבל את הידיעה המרה. אבל גם הוודאי נותר בלתי צפוי, ודבר לא יכול היה להכין אותנו לרגע שבו חייך פסקו.

אתה הולכת אותנו בדרכך האחרונה. כבר בימים הראשונים בבית החולים, הישרת מבט אל מול האימה והפחד, נאחזת בתקווה ובחרת בצחוק. מרגע ששמעת, החלטת להיאחז בחיים בכל הכח. להיות בשליטה. ראית בידיעה הזדמנות. הזדמנות לומר את הדברים שלא נאמרים בחיים אך עליהם להיאמר טרם המוות. אמרת לכל אחד מאיתנו, לכל אחד בדרכך שלך, עד כמה אתה אוהב אותנו.

פעמים רבות כשמדברים על מחלת הסרטן מתארים אותה כהתמודדות הירואית, מתארים את גבורתו של הנלחם במחלה, את הניצחון אל מול הכניעה. אבל גם במקרה הזה, כמו תמיד איתך, אתה ראית את הדברים אחרת: אתה בחרת בחיים והחלטת לעשות כל מה שאפשר כדי להמשיך ולחיות. ניסחת את זה בעצמך כשאיחלת לחבר שחלה ליהנות מההנאות הקטנות של החיים. וההנאות האלה היו קטנות כל כך ורבות כל כך. לאכול אוכל טעים, לחבק אותנו, לראות איך יסמין גדלה, להרגיש משב רוח, מראה הזריחה, ואת תנועת הנדנדה שאהבת להתנדנד עליה, מעלה ומטה. את החוויות

היומיומיות שבניסיון להסתגל למצב הבלתי אפשרי, תיארת כרכבת הרים של רגשות עזים. כחוויה מטלטלת. ההתמודדות שלך הייתה אמיצה ומעוררת השראה. בעקבותיך, בצל המוות, נאחזנו בחיים. ברגעי החסד הקטנים והרבים.

לאט לאט איבדת את השליטה שהייתה כל כך חשובה לך, ולאט לאט התחלנו לאבד אותך. לא איבדנו אותך בבת אחת, אלא כל פעם עוד חלק ועוד חלק ממך. חלקים שאיפיינו אותך הלכו ונעלמו אבל האופי הייחודי שלך נותר. זה עדיין היית אתה, כל כך אתה, שניצב מולנו, גם כשהלכת והשתנית אל מול עיינו. אתה הרהוט והנהיג נאלמת, ולכולנו אבדו המילים. אך גם מבלי לומר דבר, הבנו.

חלקת איתנו את הכאב ואת הצער, את השמחה ואת הפחד וכל העת מצאת דרך להמשיך ולהעניק לנו אהבה. ואנחנו היינו שם, איתך, מסביבך, בשבילך. תקופה ארוכה כל כך התהלכת בין החיים לבין המוות, כל כך הרבה פעמים היה נראה שהסוף קרוב והמחשבה על כך הייתה מחרידה ומבעיתה כל כך. ככל שחלף הזמן, המוות הלך והתמוזג בחיים והגבול ביניהם הלך והיטשטש, נעלם באופק. ולמרות כל אלה, מותר קרה לפתע. ברגע אחד שאחריו אינך איתנו עוד.

אנשים שליוו אותנו או שפגשו אותנו לראשונה בתקופה הזו, שבו וחזרו על אותה המילה: "מסירות".

הם אולי התכוונו למשהו שעשינו בשבילך, אבל במילה הזאת היה הרבה יותר, אתה היית נוכח בה.

השבנו לך במסר שקיבלנו ממך, של אהבה, של נתינה, דאגה ואחריות. טיפלו בך כפי שטיפלת בנו.

היית אבא טוב ומסור, אהבת מכל הלב כל אחד ואחת מאיתנו. אהבת אותנו כפי שאנו, ראית אותנו בשונות שלנו, ממך וזה מזה. אף פעם לא דימית לראות בנו מישהו אחר, אף פעם לא דרשת מאיתנו להיות מישהו שאיננו. יכולת להתווכח איתנו על דעותינו, להזכיר אותנו על דבר שעשינו או שלא עשינו, אבל מעולם לא ניסית לשנות אותנו. מעולם לא הטפת לנו, לא רצית שנלך אחר כך בעיניים עצומות, חינכת אותנו למחשבה ביקורתית, לערכים אוניברסליים של אהבת כל אדם באשר הוא אדם. לעצות שלך, למחשבות שלך ולשמוע את דעתך נתגעגע כולנו.

היית אדם ייחודי ומיוחד, אף פעם לא נגרר אחרי העדר, תמיד נאמן לעצמך. אהבת כל כך את העבודה שלך שהתאימה לדמותך ולאופיך: אדם חכם ובנון, מטיל ספק, איש חינוך ואיש של עקרונות.

אהבת לקרוא ולכתוב, להרצות ולשוחח על הנושאים שהתמחית בהם ששיקפו את תפיסת עולמך הרחבה, היוצאת כנגד רדיפה ואפליה וחותרת לפענוח השכבות הרבות של המציאות המורכבת ורבת הפנים. חקרת והעמקת בנחישות ובלהט. השארת אחרך גוף מחקרי פורה שימשיך לגדול ולצמוח.

את עבודתך תמיד עשית ביסודיות ובמלוא הרצינות, אבל את עצמך לא לקחת יותר מדי ברצינות. היה לך חוש הומור מיוחד, שלא השאיר ברירה למי שעמד מולך אלא להצטרף אלייך. כולנו קיבלנו כמובן מאליו שהיית מדבר אלינו בלשון זרה שהמצאת, מבטא גרמני שסיגלת לעצמך עם כללי דקדוק מוקפדים שהופכים בשיטיות כל זכרים ל"זכרות". כשהיית פונה אלינו עם חיוך במשפ" טים כמו: "אתה לא להבין מה שאני אומרת?" אי אפשר היה להישאר אדישים, ולא שהותרת לנו ברירה כזאת: אוצר המילים שלנו הלך והתרבה במילים גרמניות אקראיות ואם היינו אומרים "תפוזים" היית מתקן מיד ל"תפוזות". ותמיד כשאני שומעת את המילה הזו או אחרת, יש בי מין הדהוד פנימי, שמשנה את הצליל בכח המחשבה ואיננו יוצא מהשפתיים.

בשבועות הראשונים למחלה, בשיאו של ההלם ובניסיונות הראשונים להתמודדות עם הבשורות המרות, ישבתי איתך ועם גילי לצד השולחן במטבח. גילי סיפרה לך משהו ושאלה מה דעתך, ומיד השלימה את התשובה שהיית עונה לה, ואתה הנהגת לחייב, לתשובה שהיא ידעה שתהיה בפיך. היא אמרה לך "אתה רואה כמה אתה בנו?" ומיד פרצנו כולנו בבכי. מתחבקים ומתנחמים בנחמה היחידה אך הרבה שהייתה לנו בימים האלה, שניתנה לנו הזכות להיפרד ממך וללוות אותך בדרכך האחרונה.

התאבלנו יחד על מותך הקרב בעודך בחיים, אך יחד גם בחרנו להעדיף את החיים על פני המוות.

לאובדן שלך לא ניתן יהיה להסתגל. הלכת לעולמך אך נותרת בעולמנו.

אתה בנו, אתה איתנו, בכל מקום ובכל זמן

אנחנו אוהבים אותך

Gilad Margalit

I met Gilad for the first time in Haifa, during my stay as a fellow at the 'International Institute for Holocaust Research' in Yad Vashem in 2000. Since then we met over the years in Bremen and Haifa, and I am very happy to say, we became friends, discussing our historical projects, the political situation in Israel as well as in Germany, being involved in the cooperation between our universities. Gilad was highly appreciated in the German scientific community, with his interests in the process of coming to term with the Nazi-past. I was always very impressed by his deep knowledge, his sensibility concerning minorities like the Roma and the Turks in Germany. Especially his project, interviewing the second and third generations of Turks living in Bremen, dealing with their attitudes towards the Jews and the Holocaust, but as well asking them about the difficulties in the German society, was not only innovative but gave deep insights in German society in a whole.

My deepest memory goes back to January 2005, when Gilad invited me to the university of Haifa to give a talk. The next day he made a tour through Haifa, showing the traces of Arab life in Haifa from the beginning of the last century until the fifties/sixties, including a tour through Wadi Salib. Since then I have read his article about the history of Haifa several times. But Gilad would not have been the man and friend he was, if we did not have finished our tour by inviting me to a wonderful hummus.

When he called his German friends, including myself to inform us about his mortal cancer, I was desperate and at the same time, I admired his courage. I have lost a very dear friend, and a bright colleague.

Prof. Inge Marszolek

University of Bremen
Germany

ד"ר ערן שלו כותב למשפחתו של גלעד

משפחת מרגלית היקרה,

כואבים עמכם את לכתו של גלעד בטרם עת ושמחים עבורו שזכה לחום והאהבה ללא תנאי שהשפעתם עליו בחודשי חייו האחרונים. אנו בחוג נזכור את גלעד בחום ונזכיר אותו ונקווה לראות אתכם עמו. חזקו ושלא תדעו עוד צער.

ערן שלו

צוות הוצאת הספרים נפרד מגלעד

גלעד זכה בפרס בהט לספר העיון המקורי הטוב בשנת 2005 עם ספרו "אשמה, סבל וזיכרון:גרמניה זוכרת את מתיה במלחמת העולם השנייה". התחלנו בהפקת הספר ומיד נשבנו בקסמיו. גלעד, איש נפלא, נעים הליכות, צנוע, רגיש ואינטלקטואל אמיתי. היה לנו תענוג גדול לעבוד איתו על ספרו החשוב, ברמה האישית והמקצועית. קשה לנו לכתוב עליו בזמן עבר, וקשה המחשבה שהוא כבר לא איתנו. שולחים ניחומים למשפחתו היקרה ומקווים שלא ידעו עוד צער.

כרופ' קרול פינק, אהיו סטייט יוניברסיטי, נפרדת מגלעד

Gilad was a gracious colleague during my four-month visiting Fulbright Fellowship at the University of Haifa in 2012. From my very first evening - when he took a jet-lagged traveler to dinner - to the very last days when we had one of many walks through the Old City, Gilad was a friend who enriched my time in Haifa with vivid conversations about history, architecture, politics, and life stories. I admired his energy, his dedication to his students and his craft, and, above all, his devotion to his family, and I shall greatly miss his presence.

הסטודנט דוד עייש כותב על גלעד

היסטוריה גרמנית, אוניברסיטת חיפה, האוניברסיטה העברית, שואה, זכרון. הרבה מושגים נקשרים לשמו של פרופ' מרגלית ולקריירה המפוארת שלו, אך מעל לכול פרופ' מרגלית היה אדם טוב, כפשוטו. בתור סטודנט שלו בחוג על פני שני תארים, כבר מהרגע הראשון גלעד השרה רוגע בכיתה. הדרך שלו להנחות בכל נושא הייתה נינוחה ועם זאת מאתגרת כאחד.

אין מילים מנחמות דיו לנוכח בשורה מרה זו, עם זאת אני משתתף בצערה של המשפחה ומקווה שלא תדעו עוד צער.

גלעד, מי ייתן ורוחו של החוג, כרוחך שלך תמשיך להנעים ימינו במסדרונות ההיסטוריה.

יהי זכרך ברוך,

דוד עייש.
דוקטורנט בחוג.

פרידה מגלעד

גלעד היקר, לפעמים מילים לא מספיקות לבטא את תחושת העצב והכאב. ואז מתחילות המחשבות. ניסיתי להזכר בשיחתנו האחרונה, או מתי בפעם האחרונה כתבת לי מייל ומתי ראיתי אותך לראשונה אחרי שחלית. גם אז, כמו תמיד, חייכת אלי את החיוך הביישן שלך והבטת בי בעיניך הטובות והיפות, לא דיברנו הרבה, לא היה בכך צורך. לצערי, טרם מחלתך, ניהלנו שיחות מעטות, מעטות מידי, לרוב שיחות נימוסין שבהן החלפנו שלומות. רק לאחר שחלית למדתי להכיר אותך טוב יותר ואת המשפחה הקטנה-גדולה המדהימה שלך. אם רק הייתי יודעת, אם רק היינו יודעים, הייתי מבקשת ממך לשבת על כוס קפה ולקבל ממך עצות בגידול ילדים, ואיך מגדלים ילדים להיות בני אדם ערכיים, מוסריים, אוהבי אדם, כפי שגידלתם ורדיתם ואתה, את ילדיך להיות. אני בטוחה שהם מקור לגאווה גדולה עבורך. בשבילי אתם מקור להשראה. כששיו, כשאתה מביט בנו מלמעלה, השמיים נראים כחולים יותר, אולי זה בגלל הצבע שלך בעיניים?

תמיד תהיה בליבנו,
פנינית

פרופ' יוסי ציגלר נפרד מגלעד

ירושלים חיפה, ברלין - שלוש ערים כל כך שונות זו מזו שכל אחת מתקשרת אצלי לסיפור השזור של חיינו בשלושים השנה האחרונות. שינוי למדנו בירושלים של שנות השמונים והתלבטנו יחד בכיווני התמחות אפשריים בחוג להיסטוריה. מימי הקוקו של גלעד עד ימי הקרחת דרכינו הצטלבו בצמתים רבים. יחד פעלנו לחזק את החוג, לטפח תלמידים מצוינים, חזקנו זה את זה ברגעים קשים, וגם ידענו ליהנות מארוחה טובה ובעיקר משיחה מעניינת ומעמיקה. במותו הוא מותיר אחריו חלל של ממש באוניברסיטה ובחוג. ולי יחסר גלעד החבר. יהי זכרו ברוך.

ד"ר שרה בנדר כותבת לגלעד

גלעד היקר,
מאחר שאתה עוד קרוב אלינו אני רוצה לספר לך כמה דברים. אני מניחה שאתה זוכר את השיחה שהייתה לנו כשנודע לי שחלית. זה היה זמן קצר לאחר שחזרת לארץ, כשטלפנתי אליך מירושלים לשאול לשלומך. לאחר שספרתי לי איך הכול קרה ועל הדרך הקשה הצפויה לך, המחשבה עליך לא עזבה אותי.
למרות שהכרנו אחד את השנייה עוד בטרם נפגשנו באוניברסיטה, אפשר לומר שבאמצעות דפים הפכה ידידותינו לקרובה ואמיתית. לא אשכח כיצד עזרת לנו מדי פעם בעצה טובה, ואפילו מעבר לזה, ותמיד ידעתי שאם אפנה אליך לא אתאכזב. דמותך המיוחדת, המראה, הלבוש, המשפחה הגדולה והקשר שיצרת עם אנשי המחקר בגרמניה, הרשימו אותי תמיד.
אפילו ספרתי לך מעין חצי סוד על לוח, שלמעט דן איש בארץ אינו יודע על כך. עשיתי את זה מתוך הרגשת קרבה אליך ומשום שידעתי שאפשר לסמוך עליך.
אין לך מושג כמה חשבתי עליך מאז חלית. המחשבות על הייסורים שאתה עובר ועברת, לפני הניתוח ולאחריו, לא עזבו אותי. מאחר שאני לא מלמדת בחוג שלך ואני גם לא מתגוררת בחיפה, לא היה לי כמעט עם מי לחלוק את האמפתייה שחשתי אליך. טלפנת אלי כשהתגברת על הגמגום והייתה לי תחושה שאתה לא מוותר. אפילו הבטחתי לך לבוא לבקר אותך, אבל כל פעם שעמדתי להתקשר ולקבוע פגישה נרתעת. כל כך רצינית ולא יכולתי, מן הסתם משום שבחרתי לזכור אותך כפי שהיית תמיד, והמחשבה שכבר לא אפגוש את אותו גלעד הבהילה אותי והסיגה אותי מהמפגש הסופי אתך.
אולי בגלל הנושא שאני עוסקת בו, או אפילו בשל הטבע שלי, קשה עלי במיוחד להתמודדות עם מי שזמנו נקצב. ושוב, מאחר שנשמתיך טרם הספיקה להתרחק, ומשום שאני מאמינה שאתה עדיין מקשיב לי, אני מבקשת ממך סליחה ומחילה על שלא היה בי הכוח לבקר אותך.
אתה הרי יודע שליוויתי אותך בדאבה וביגון, ועכשיו, על אף שנגאלת ממכאוב והשתחררת מייסוריך הקשים, עצם המודעות על אובדן הסופי מותיר אותי עצובה מאוד מאוד.

גלעד, שמעתי שיש לך משפחה נהדרת. נוח בשלום בעולמך החדש ושמור על כל אחד מהם מכל משמר.
לא אשכח אותך ידידי הטוב,

שלך, שרה

ד"ר נירה פנסר מספרת על גלעד

"למרות הצבעוניות, זה לא באמת עליז, נכון?" במילים האלה ניגש אלי גלעד לאחר שהתבונן בתמונות שלי. הופתעתי מאד. אף אחד מלבדו לא היה מספיק רגיש כדי לראות מבעד לצבעים העזים. אני מספרת את הסיפור המינורי, המעט בנאלי הזה, כי אני חושבת שהוא מאפיין מאד את גלעד או לפחות את תפיסתי אותו. גלעד היה אדם חד הבחנה, בעל אינטואיציה ובעיקר בעל רגישות גבוהה. נראה לי כי רגישות זו הייתה בבסיס הווייתו. ממנה נבעו תפיסת עולמו, חוש הצדק שלו, בחירותיו והתנהגותו. אפשר לראות אותה בנושא שהוא בחר לחקור "רדיפת הצוענים אחרי מלחמת העולם השנייה", בקולגיאליות שלו, ביחסו אל הזולת ולאחר וגם בפגיעותו.

ברגע זה אני לא רוצה לדבר על גלעד כחוקר, כהיסטוריון וכעמית, למרות שאפשר להלל אותו על כך בלי סוף. גם לא אכביר מילים על גלעד כקולגה, שהשתדל להיעתר לכל בקשה ועשה זאת ביסודיות ובאיכפתיות. אני רוצה להתמקד בגלעד האדם, שאותו, לצערי, התחלתי להכיר ממש רק לאחר שנודע לו שחלה בסרטן. אז נפלו לחלוטין המחיצות הקיימות לרוב בין עמיתים למקצוע וגלעד התגלה במלוא עוצמתו כאדם חיובי מאד, איש חם ואוהב, בעל חיוניות גדולה מתמיד. הייתה זו תכונה נדירה שגלעד נָתַן בה: הוא ידע משלב מוקדם מה מצפה לו אך הצליח לחפון את שארית חייו במלוא התשוקה והשכיל להפוך אפילו את מחלתו לאתגר שהאיר את תמצית מהותו והעצים את הסובבים אותו.

די להביט בילדיו אילי, רוני, גאיה, גילי ורותי כדי לזכור את גלעד במיטבו. כל אחד מכם, כמו גם ורדית, רעייתו, משקף משהו מייחודו ואיכויותיו יוצאות הדופן ואני מרגישה שהייתה לי הזכות להכירו גם דרכיכם. בשם החוג וכל חבריו בפקולטה אני רוצה להביע את עצבותנו העמוקה ואת תנחומינו הכנים למשפחה כולה. גלעד, נעמת לנו מאוד. אתה תחסר לנו. אתה תחסר לי.

נירה

גלעד

גלעד היה שותפי, או, ליתר דיוק, אני הייתי שותפו, בהקמת המרכז ללימודי גרמניה ואירופה. גלעד היה הרוח החיה בהקמת המרכז ובמילוי בתכנים. הוא זה שהזמין אורחים, אירגן אירועים ובמיוחד - תכנן והוציא לפועל סיורי סטודנטים בגרמניה. גלעד המקצוען חשף אותי, ה"חובבן", לאספקטים הקשורים בגרמניה אותם לא הכרתי. בפרט, ניתוחיו בכל הקשור ל"תרבות הזכרון" הגרמנית האירו פינות חבויות ועוררו שיח שהיה לעיתים פרובוקטיבי אך תמיד מעניין ופורה. חשוב מכל אלה הוא ההיבט האישי. בזכות העבודה המשותפת במרכז רכשתי חבר יקר ואוהב. חברות זאת היא נכס שישאר איתי גם אחרי לכתו. בני בנטל

פרופ' יוסי בן-ארצי כותב על גלעד

דברים על גלעד מרגלית ז"ל
בית הקברות בעין כרמל, 24.7.14
יוסי בן ארצי

ביום רביעי בצהריים, חשתי כי אני מוכרח לברר עם ורדית מה קורה עם גלעד. כשחזרה אלי, ואמרה לי בכאב רב שהוא ב'קומה' כבר יותר משבועיים, ביקשתי לבוא ולהיפרד ממנו בהקדם. כמובן, אמרה לי, אגיע הביתה ואתקשר לתאם. הטלפון בערב היה כבר עצוב מקודמו. ממש לפני זמן קצר גלעד נפטר, הוא בבית וקשה לנו להיפרד ממנו, אמרה. הלב נצבט באחת, ולמרות ההכנה הנפשית הארוכה לפרידה הצפויה ממנו, הרגשתי צער כפול גם על כך שלא התאפשר לי להיפרד ממנו בחייו, והנה אני עושה זאת כאן.

כל שעות הערב שלאחר מכן, עברתי על עשרות רבות של אי-מיילים, אשר החלפנו במהלך העשור האחרון ואף קודם לכן. בכמה נקודות מגע נחתכו מעגלי עיסוקנו באוניברסיטה, הן בהיבט המחקר, ובעיקר בהיבט תפקידיו שאזכיר להלן. גלעד היה אישיות מיוחדת במינה, גם בנוף האקדמי השופע דמויות ייחודיות. הוא היה חוקר קפדן ביותר, יסודי עד בלי די, איש רוח רחב אופקים, וידען עצום בתחומי חיים רבים. הוא הקדיש את עבודת הדוקטורט שלו ליחס גרמניה הנאצית למיעוטים נרדפים, ובעיקר לצוענים. בכך קנה לו מיד שם של חוקר מקורי, פורץ דרך ומפלט נתיבים בתחומי חקר קשים, הדורשים מאמץ נפשי לצד יושרה אינטלקטואלית רבה. כזה היה ספרו על התמודדות הגרמנים עם עברם הנאצי, במובן הזכרון וההנצחה, המרחב הציבורי הגרמני ועוד. הוא השכיל לפצח את הקוד הגרמני של הנצחה לצד חרטה, של תחושת אשמה לצד כבוד עצמי לאלו הראויים לכך. לא קל לעשות זאת כאשר אתה בגרמניה עצמה, באוניברסיטאות ובמכוני מחקר גרמניים. היה לו האומץ להיישר מבט ולומר, או לכתוב, דברים לא קלים לעיכול לאותם עמיתים או לאזרחים של ימינו. הוא העמיד מול הגרמנים העכשוויים מראה קעורה וכעורה של עברם הנאצי, ושל ההתמודדות עימו, כמו גם אל מול בריחתם אל מחוזות קלים יותר של זכרון קולקטיבי. גלעד עשה זאת בתבונה, ברוח טובה, לא בהתרסה, לא בכעס, אלא בדרך הישר האקדמית של גילוי עובדות, חשיפתן וניתוח הממצאים באופן חד ומאוזן גם יחד. גלעד לא היסס לשחות נגד הזרם, כאשר בהתעוררות הפוסט-ציונית והפוסט-מודרניסטית העמיד חוקרים ועמיתים בישראל ובגרמניה על העיוות שבהסברים ובניתוחים שהם עושים. לא חסך זעם עטו גם מהתקשורת, כאשר פרסמה מדי פעם ביקורות אוהדות לספרים שראה בהם עיוות היסטורי משווע, וכתביה מגמתית עם 'סדר יום' פוליטי נסתר.

אכן, גלעד נחון היה ביושרה אקדמית, בתובענות עצמית ובביקורתיות, וב'אמיתיות', טרואיזם היסטוריוגרפי, שאיננו נכנע לזרמי הזמן. הוא גם שילם על כך מחיר לעיתים, אם בוויכוחים מרים עם עמיתים, אם בהתנכלות מכוונת לקידומו המקצועי. על כך קשה היה לו להבליג, ועל כך התכתבנו שנתיים ימים. הוא חש לפעמים נרדף על לא עוול בכפו, וכפיית טובה מצד עמיתים שלא ידעו להעריך את תרומתו לחוג ולפקולטה, כמו גם לאוניברסיטה.

שתי משימות גדולות לקח על עצמו גלעד באוניברסיטה: האחת היתה ייזומו, התמודדות על הקמתו ויציקת התוכן האקדמי של ה'מרכז ללימודי אירופה וגרמניה'. היה זה במסגרת 'קול קורא' של שירות החוץ הגרמני, שכרוך היה בהקמת מרכז חדש ובתכנית לימודים לתואר השני לצידי. היתה תחרות קשה בין האוניברסיטאות, ורבים באוניברסיטה היטו שכם לזכיה במרכז זה. דיקן רשות המחקר, דיקן הפקולטה דאז, יו"ר חבר הנאמנים, נשיא ורקטור. אבל היה גם צורך לצקת תוכן להצעת האוניברסיטה, למלא את הדברים בחומר אקדמי מוגדר - ומשימה זו לקח על עצמו גלעד ביחד עם רעו הנאמן פרופ' בני בנטל 'יבדל"א. שניהם עמלו יום ולילה לגיבוש תכנית, לכתביה, לתיאום בין גורמים שונים, להתאמת הדברים לרוח הגורם המממן, ואכן המשימה הושגה והאוניברסיטה זכתה בתכנית חדשה, שהיום הינה אחת מהיוקרתיות ביותר שלה. גלעד ויבדל"א בני, עמדו 5 שנים ואולי יותר אל מול קשיים בניהול התכנית ובהפעלתה - השקיעו את נשמתם בה, ראו ברכה בעמלם, וגם מעט אכזבה ביחס אליהם לאחר תקופת זמן זו.

במקביל, היה גלעד אחראי על קשרים עם אוניברסיטאות גרמניות עימן יש לאוניברסיטה הסכמי חילופי סטודנטים. הוא רקם קשרים הדוקים עם נשיאת אוניברסיטת פוטסדום, ועם הגורמים השונים במיינץ ובברמן. גם כאן נאבק בתבונה רבה לקיומם של קשרים אלה, למימון שיגורם של תלמידים מחיפה לתקופות לימוד ושהיה במוסדות הגרמנים, ולאירווח המבקרים מהן בחיפה. בכל אלה צבר שורה ארוכה של ידידים ואוהבים. הבוקר קיבלתי שני מיילים: מפרופ' אינגה מרשולק, מדענית מכובדת וידועה מב'רמן, שכתבה כי איבדה עמית למקצוע, איש שיח וויכוח אקדמי מבריק ורחב אופקים, כמו חבר אישי ורע אמיתי. הרמן קון, מראשי הציבור בעיר התאומה לנו ברמן, שביקר בישראל עשרות פעמים, לא היה מותיר ביקור אחד בחיפה בלי פגישה עם גלעד, וגם הוא ביקש למסור את רחשי ליבו למשפחה ולקהילה שלנו.

איש מיוחד היה גלעד. עקשן, עומד על שלו, מסביר ומנמק, הכל בחיוך וללא רוגז, גם כשבליבו פנימה בער ורתח. והיה לו חוש הומור מאד לא 'יקי', וגם הומור עצמי.

כך כתב לי במייל מיום 5 במאי 2013,
עת סיפר לי לראשונה על מחלתו:

שמחתי מאוד לקבל את המייל שלך. אתה מכיר אותי, ואני אדם מאוד יסודי ועם טעם מורכב, אז בחרתי לי כנראה את היהלום שבכתר. אני סובל משורת של גידולים סרטניים של המוח. לא ניתן כלל לנתח את הגידול שכן זוהי חלק מהרקמה היוצרת והתו מכת של החומר הלבן במוח. ... מה שנשאר לקוות או [הוא] שטיפול משולב של הקרנות וכימותרפיה יכווצו את הגידול ויעניקו לי עוד מספר חודשים של איכות חיים טובה. אני עומד עכשיו להתחיל בהקדם את סדרת ההקרנות הראשונה ומקווה שהיא אכן תממש את ההבטחה... אז אני בעצם חיי על זמן שאול, חשוב לי לסדר את כל העניינים שלי בזמן שנותר לי... וככל שהוא יארך, אני רק ארויח. כל 5 הילדים נקבצו ובאו והנכדה ואני מוקף הרבה אהבה ... אני מתכנן לערוך ביקור פרידה בגרמניה בקייץ, ביולי; בתום מחזור ההקרנות הקרוב. אתם גרים איפוא בסמוך לשדרות שטאלין המפורסמות יש שם בית קפה אחד נחמד שיש בו ארבעה מזכרות היסטוריות מהשנים הראשונות של הדרך. אני מחבב את הפינה הזאת של ברלין...

וכך, בדרכו המיוחדת, התייצב אל מול המאבק הארוך והמייסר במחלה הארורה. הוא זכה להיות מוקף אכן במשפחה נדירה ומופלאה במידת המסירות והאהבה שהפגינה כלפיו. רק כך הצליח להתמודד עם הטיפולים הקשים, ולמגינת לבנו עם ההתדרדרות אותה חזו לו. הלב דואב היה לראות כיצד מפגישה לפגישה מאבד גלעד יכולות של התבטאות, דיבור, אכילה והליכה. אך הוא לא ויתר. בעזרת המשפחה הנהדרת הזו, אירח חברים, התעניין בנעשה באוניברסיטה, רצה ממש לשמוע מה קורה, גם רכילות וגם אמיתות. בתהליך הארוך הזה הראו אמו, ורדית, וכל הילדים, דוגמא אנושית לא מצוייה של מתן אפשרות לאבא להתמודד עם הנורא מכל, עם המוות הידוע מראש, אך לא בלי להיאבק בו... עד כלות.

נזכור אותך גלעד במלוא תפארתך, בבריאותך, בתאוות החיים שלך, בידענות ובבקיאות, וגם במאבק ההירואי שניהלת מול הרע מכל.

היו אתם, בני המשפחה, גאים בגלעד, וגם בכם אתם- גיבורים של יום יום בשנה ארוכה וקשה מנשוא. יהי זכרו עמונו לעד.

הספד לזכרו של גלעד

עמדתי לשאת הספד זה בעת הלוויה של גלעד, אך נבצר ממני הדבר, ולכן רציתי לשתף אותכם ברגשותיי על אבדה גדולה זאת לכולנו.

באחד משיריו הפחות מוכרים לכל של יהודה עמיחי, "משלושה או ארבעה בחדר", ניצבת לה השורה הבאה, המזכירה לי עמוקות את הוויתו ודמותו של גלעד ולהוויתנו כעת:

"משלושה או ארבעה בחדר, תמיד אחד עומד ליד החלון, מוכרח לראות את העוול בין הקוצים ואת השריפות בגבעה. וכיצד אני שים שיצאו שלמים מוחזרים בערב כמטבעות עודף לביתם..."

זכור לי היטב כיצד, באחד הימים, כשהמחלה כבר נגסה עמוקות באזורים רגישים וחיוניים של גלעד, ראיתי אותו צועד קדימה, לבדו, לאורך ציר מוריה, הקצב כבר איננו כתמול שלשום, אך מבטו עדיין נכחה, וללא מורא, מי יודע מה חשב לעצמו באותו הרגע.. נהגנו לדבר הרבה על מסעות בפינו שונות של העולם הגדול; אך, תמיד תמיד התעכבתי על נקודת המוצא הכה ייחודית וחודרת רת שלו, על הגורמים המעצבים את הנוף האנושי, את המסכת הפוליטית-אידאולוגית, את גלגלי השיניים הנעים לאיטם בלב המאורעות הקטנים והגדולים כאחד..הלהט שלו מתנגן היטב בראשי כעת ולאמירותיו היה יושר רב, הגיון בריא, ורצון כן לשינוי. הסקרנות הגדולה שהיתה לו ונבעה בין השאר מן הרקע בו הוא צמח, אי שם בתוככי הערש הקלאסי של המאורעות ההיסטוריים, תרבויות רומא ויוון שכה אהב, ולאחר מכן, בקו ישר ובדיאלוג רציף עם המאה ה-20, עם העוולות הגדולות של הצוענים, תרבות הזי כרון הגרמנית; השיח הפוליטי הסואן של גרמניה העכשווית. ברור כעת שרוב רובו של מרצו וסקרנותו האינטלקטואלית האישית נעה בביטחה סביב ציר זמן ומרחב אלה, שאם היה רוצה האל, היה יכול לחתור בו בעוז קדימה, במהלך התפתחותו העתידית. עוברים כעת אל מול עיני, ביעף, השנים הארוכות שחלקנו יחדיו מרחב משותף, חדר עבודה, אך הרבה מעבר לכך! נוצרה בינינו קירבה רגשית גדולה ונדירה, שאני כעת מצר מאוד שנגדעה בטרם עת...

מעולם לא חזיתי בקרבה ונתינה כזאת כפי שורדית והילדים הפגינו כלפי גלעד; אני מחבק אותם בהערצה גדולה. והוא ייחסר לי מאוד!

עמוס מגד

י"ט חשוון, תשע"ה
12 נובמבר, 2014
אישי

**משפחת מרגלית היקרה -
ורדית, אילי, רוני, גאיה, גילי ורותי**

שלום רב,

כראש אגף משאבי אנוש אני אמורה להכיר את כל העובדים - חברי הסגל האקדמי והמינהלי. אולם לצערי, לא כך הם פני הדברים בתחום האקדמי. חלק מחברי הסגל אני מכירה תוך כדי עבודה משותפת ואת חלקם לקראת פרישתם ועל חלקם הגדול אני רק שומעת. והפעם, היתה לי הזכות להכיר את גלעד, יקירכם, דרככם ובאמצעותכם. תחילה דרך הקשר של רונית ריצ'קר אשר היתה בקשר בעיקר עם רוני וגילי ולאחר מכן באמצעות הקשר שנתקם איתך ורדית. תוך כדי שמענו גם על גלעד, ייחודו כחוקר מקצועי, יסודי, מעמיק ומוערך, על היותו אב משפחה מדהים לחמשת ילדיו, על חוש ההומור המיוחד והמחודד שאפיין אותו, על הערכים שהוו את הבסיס לדרכו ועל מלחמתו במחלה הנוראה. אך יותר מכל למדתי על הקשר המיוחד שהיה לו אתכם - בני המשפחה, על היותכם משפחה תומכת שמחזירה אהבה לבעל והאב שהיה עמוד התווך שלה. כאבנו את הסוף... ובגיל כה צעיר וברוח כה חיונית וחיובית, אולם ברור לכולנו שגלעד השאיר את חותמו על העולם הזה בכלל ועל האוניברסיטה בפרט. לצערי, אין מילים שיוכלו לנחם אתכם, ולכן לא נותר לאחל לכם כי הזכרונות הטובים שלכם מגלעד, יסייעו לכם ולו במעט בהמך שך הדרך, שאינה פשוטה, אך זרועה בתמרורים והנחיות פרי מסכת חייו וערכיו של גלעד.

בברכה,

שרה צזנה
ראש אגף משאבי אנוש

Gilad Margalit 1959–2014

Historian of Contemporary Germany

Gilad Margalit, professor of German history at the University of Haifa, died on July 23, 2014, at age 55, after a 15-month struggle with brain cancer. At his side during this arduous period were his wife and five children, as well as his many friends, inspired by his courage and optimism just as they had long admired his generosity, zest, and brilliance.

Margalit's scholarly work focused on postwar Germany, its attitude toward its ethnic minorities (Jews, Sinti and Roma, and Turks), and its efforts to come to terms with the Nazi past (*Vergangenheitsbewältigung*). Born in Haifa in 1959, he received his BA, MA, and PhD degrees from the Hebrew University of Jerusalem, where he worked with Moshe Zimmermann and Dan Diner.

His doctoral dissertation, which was awarded the Jacob Talmon Prize in History, was a study of postwar German policies toward the Sinti and Roma. Margalit broke new ground with his book *Germany and Its Gypsies: A Post-Auschwitz Ordeal* (2002), published in Hebrew, German, and English, and with articles on this subject. Through a close analysis of official records, Margalit documented the persistence of prejudice in the courts of the Bonn Republic that refused to recognize the Sinti and Roma as racial victims of Nazi Germany and denied compensation, and in the state governments that set stringent limits on their civil rights. Only gradually did a change in attitude and official policy occur, resulting from the emergence of a Sinti civil rights movement in the 1970s and also from voices in the 1980s that sought to relativize the Holocaust by lumping together Jewish victims and those of other ethnicities.

In his second book, *Guilt, Suffering, and Memory: Germany Remembers Its Dead of World War II* (2010), Margalit examined how postwar Germans constructed their memories of their wartime experience. He undertook a huge amount of archival research on the monuments and political gestures commemorating Germany's military casualties in World War II as well as the victims of aerial bombardments and the postwar expellees from Eastern Europe. He also analyzed fiction, memorials, and public debates along with the principal secondary literature, and took the story almost up to the present. Once more Margalit identified the evolu-

Credit: Vardit Margalit

Gilad Margalit

tion in both German states of two competing narratives of suffering after 1945—that of the Jews and anti-Fascists, and of the German people's losses on the battlefield, in the bombed cities, and as the result of the postwar expulsions. Focusing especially on the creation of the Federal Republic after the war, he stressed the problematic aspects of its “reconciliation” discourse, which he saw as a means to obscure German guilt, as a substitute for atonement, and as equating the Germans' suffering with the agony of the Nazis' victims.

After the 2006 publication of Günter Grass's memoir *Beim Häuten der Zwiebel* (*Peeling the Onion*), in which the Nobel Prize winner for the first time acknowledged his membership in the Waffen-SS, Margalit examined Grass's “Jewish alter ego.” Returning to the author's earliest works, Margalit traced the strains of a “secondary” antisemitism in Grass's portrayal of his Jewish characters that drew on traditional German prejudices, diminishing these figures' dignity and suffering under the Third Reich and presenting them as repugnant characters in the postwar period.

Margalit's last, unfinished project was an oral history of the Federal Republic's largest minority, the Turks. He undertook an investigation not only of their political, social, and economic conditions but also of the attitudes toward the Nazi past of the second and third generation of Turks living in Germany. Margalit began studying the Turkish language to deepen his ability to reach his subjects. In one of his last articles, based on extensive research and interviews, he concluded that the overwhelming majority of Turks have felt no personal relationship with the German characterization of the Holocaust; and indeed that history had played only a minor role in their de-

isions to retain Turkish citizenship, which in turn reflected their sense of separateness within the Federal Republic. On the other hand, the few Turkish political activists and intellectuals who publicly identified their community as victims of exclusion and violence originating in a persistent German racism had—paradoxically—chosen to take part in one of the key debates within the majority culture.

In addition to his work as an influential German historian, Margalit devoted considerable time to the history of Haifa and to Arab-Jewish relations. In one of his last articles, “Jewish Haifa Denies Its Arab Past,” he described his upbringing in a city of legendary ethnic coexistence and his gradual recognition of the “blank spaces”—the unacknowledged past—by both sides. Evenhandedly, he criticized the local government's refusal to commemorate the 250th anniversary of Haifa's founding by the Arab ruler of the Galilee as well as the Arab counter-narrative that ignored the presence of Jews from the city's very beginning; but he ended on a characteristically upbeat note, hoping that on Haifa's three hundredth birthday in 2061 his granddaughter would experience a joint civic festivity, “a local tradition that Jews and Palestinians alike will be proud of.”

Margalit received a number of scholarships, among them from the German Academic Exchange Service (DAAD), the Humboldt Foundation, and the Friedrich Ebert Foundation. An esteemed teacher and colleague, Margalit played an essential role in the establishment of the DAAD-funded Haifa Center for German and European Studies, which became an important research center attracting fellows, students, and outside speakers from Israel and abroad, and where he served as codirector for five years.

An avid traveler and photographer, Gilad Margalit relished new places as well as familiar sites; he cherished his friendships at home and abroad; and he adored his family, who were a continued source of pride and support.

Seven years ago, in an obituary of the historian Michael Zimmerman, who specialized in the persecution of the Roma and Sinti in the Third Reich, Margalit wrote that “his career as a historian was certainly affected by his deep political and moral conviction” and that it focused on “the lives and destinies of the underprivileged.” One can certainly say the same of Gilad Margalit.

Carole Fink
The Ohio State University